

Arnau Puig: «Les obres recents a Catalunya», *Avui*, 31 d'octubre de 1982, p. 22-23

Quan ens passem per les grans capitals del món, una de les coses que normalment ens atrauen són els monuments. Roma, París, Londres, n'estan plens, de monuments. Un monument és una manera de fer present la història d'una comunitat humana, comunitat generalment entesa en sentit polític més que en sentit de poble. Els monuments vénen a ser, doncs, una mena d'evangeli esculpit de les proeses polítiques, culturals i científiques d'un determinat país.

Cal diferenciar entre monument i ornament. Els monuments tenen el sentit precís de commemoració d'algun fet o persona i perquè aquest fet o persona sigui sempre present entre la gent que ha afectat. En canvi, l'ornament no té altre sentit que el d'embellir un determinat indret o cosa; si bé, és evident, un monument pot presentar –i presenta- característiques ornamentals; però aquestes en són el resultat, no l'objectiu pel qual s'ha erigit el monument. D'un monument, quan la gent ja no recorda perquè va ser construït, en pot romandre sempre l'aspecte ornamental. També pot ocórrer inversament i a vegades a succeït a la història: una construcció, erigida o no amb intencions ornamentals o simplement utilitàries, pot esdevenir monument si la gent li atribueix virtuts commemoratives. És el cas, entre nosaltres, a Barcelona, del Fossar de les Moreres, esdevingut monument encara que inicialment no ho fos. Quan aquest fet es produeix, molt sovint se sent la necessitat d'ornamentar aquell indret o construcció, si bé es pot deixar tal qual ens l'hem trobat en el moment que se l'hi ha atribuït l'aspecte commemoratiu.

És evident, doncs, que si bé monument i ornament gairebé van associats, sabem diferenciar una motivació de l'altra. Aclarim també que un monument no és, forçosament, una escultura; pot ser molt bé una obra d'arquitectura, i d'arquitectura ben complexa, fins i tot amb algunes característiques utilitàries. El palau de la Generalitat de Catalunya, per exemple, pot molt bé ser entès com un monument a la institució política que simbolitza, la seva complexitat estilístico-històrica ajudant-hi d'una manera material.

Catalunya no és pas gaire rica en monuments grandiosos, o bé potser no hem sabut projectar en les construccions que ja tenim el caràcter de «monuments» de la nostra història, el caràcter de fites commemoratives que els podríem atribuir perquè la història ens en parlés amb més constància material. Jo diria que, potser perquè tenim pocs monuments estrictes, no n'hem construït ad hoc la quantitat que hauria calgut com ho han sabut fer els francesos, anglesos o alemanys en els temps moderns, i els romans en els temps antics. Passejar per París o per Roma és tenir constantment present la

història de l'estructura política i cultural de les comunitats que han aixecat el complex monumental.

Els monuments catalans, ara

És cert que durant molts anys a Catalunya no s'han pogut aixecar monuments o no s'han pogut monumentalitzar construccions arquitectòniques. El franquisme no permetia d'erigir els monuments que hauríem volgut aixecar. L'escultor Subirachs, el més productiu en aquest tipus d'obra durant el franquisme, realitzar un homenatge al mar, el Monturiol, i algun altre monument, a Montserrat per exemple. Els procediments i principis formals eren de nou concepte –i en això consistia la novetat–, però l'al·lusió no interferia els principis del règim.

El que ens interessa ara, però, és referir-nos a aquells monuments que, per qüestions de tipus ideològic, no van poder aixecar-se aquells anys i que, des que estem en democràcia, ara ha estat possible. No fem referència a làpides o a esteles commemoratives inaugurades en molts indrets de Catalunya per celebrar alguns dels nostres prohoms i, entre els monuments, només ens entretindrem a considerar aquells que han estat concebuts i realitzats amb criteris de plàstica innovadora.

En primer terme cal fer menció del monument efímer dedicat a *Els Segadors*, aixecat a la plaça Sant Jaume, de Barcelona, el mes de setembre del 1979, per commemorar la Diada Nacional catalana. Es tractava d'una estructura de mecano-tub de 13,5 m. d'alçada per 10x6 de base, amb la incorporació de 600 falçs i elements tèxtils relligant i donant unitat a l'obra. Potser com a monument efímer no hauria de ser mencionat aquí, però perquè es tractava d'un dels primers monuments –que de prop o de lluny iniciava ja el camí dels estables– calia fer-hi referència. Per altra banda, l'aspecte estètic es trobava de ple en els nous corrents plàstics. L'autor de l'obra fou Josep Grau-Garriga.

A final de juny d'aquest any 1982 s'ha inaugurat el monument a Pau Casals. Es tracta ja d'un autèntic monument commemoratiu d'homenatge a una de les personalitats més aferrissadament lluitadores per la causa catalana. Aquest monument –per al qual s'ha preparat un espai especial a l'entrada dels jardins del Turó Parc (així és com cal entendre un monument)– es compon de dos cossos deguts a dos escultors diferents : l'Apel·les Fenosa i en Josep Viladomat.

En Fenosa és l'autor d'una al·legoria al gran violoncel·lista. En bronze se'ns ofereixen un conjunt d'Àngels músics que entrelliguen els uns als altres les esponeroses i abundoses ales; l'estil és el propi d'en Fenosa –un postmodernisme molt texturat i de càrrega simbòlica– que mostra a banda i banda una peça corba al·lusiva a moviment i agitació. Les proporcions

esprimatxades d'aquest conjunt, d'uns quatre metres d'alçada per un metre de llarg i 25 cm. d'amplada, són emplaçades sobre una base d'aigua. Al davant, a una mica més d'uns dos metres, ja en un terra enjardinat, hi ha una escultura retrat d'en Pau Casals assegut, tocant el violoncel. Aquesta escultura, de bronze també, és obra d'en Viladomat, feta, segons que sembla, els anys quaranta. Al nostre entendre, després de les escultores–retrat que s'han fet el segle XX –i sobretot després del Balzac de Rodin al XIX- no es pot presentar una escultura tan prima i pobra de concepte com la que suara s'ofereix d'en Pau Casals. No té ni al·ludeix a res d'espiritual ni de caràcter. És d'un naturalisme banal i folklòric, augmentat per les proposicions de pigmeu, provocades pel punt de vista de perspectiva cavallera respecte a l'espectador, qüestió, tanmateix, que creiem que cal atribuir a la manca de creativitat dels qui han fet «aquest» muntatge. La canalla més innocent es pot mesurar, per alçada i aspecte, amb el gran intèrpret, la qual cosa no ajuda ni a comprendre ni a dignificar els motius pels quals s'ha erigit el monument: respecte, honor i consideració a un gran home que sotmeté el seu art a la causa de la dignitat humana. Si un monument no serveix per a allisonar, no serveix per a res. Aquest Pau Casals sembla un estaquirot dels que es complaïa a presentar en Xavier Nogués. Aixecar un monument exigeix prendre en consideració moltes coses i aquest conjunt no afavoreix gens aquell qui es vol exaltar. El monument a Pau Casals no podia ser el monument al «pa amb tomàquet i botifarra».

A principis de setembre fou mostrada al públic una escultura de Joan Miró situada a l'emplaçament de l'antic escorxador. S'ha preparat l'indret –és el que calia- de l'escultura d'en Miró. Però, ara per ara, l'escultura d'en Miró (*Dona amb barret i ocell*) no és, encara, un monument, és una escultura que ornamenta un espai. Pot esdevenir un monument; la voluntat ciutadana ho decidirà; però, ara per ara –conjuntament amb altres escultures que l'acompanyaran en el mateix indret-, no és altra cosa que una peça ornamental.

En aquest sentit com a escultura la trobem excel·lent i es una prova de la creativitat del nostre gran artista, creativitat que no acostuma a assistir un gran nombre de persones compromeses a crear una bona imatge de la ciutat de Barcelona i de Catalunya en general. Les dimensions de l'escultura atenyen els 20 metres d'alçada i un diàmetre de gairebé 2 metres. Tanmateix a nosaltres ens sembla que aquesta peça ornamental assolirà el caràcter de monument perquè en la seva forma hi són representades la constància i la rica variabilitat del caràcter català: imaginatiu, sòlid i en constant transformació segons com es considerin les coses en relació amb els diferents punts de vista possibles. L'escultura és de pedra artificial i acolorida per incrustacions de mosaics.

A darrers de setembre s'inaugurarà a Cervera un monument *A la naixença de la Generalitat de Catalunya*; el motiu és recordar la sessió que el rei Pere III va celebrar a Cervera i on es va decidir la creació de la màxima

institució catalana. L'autor del monument és l'escultor Subirachs i el constitueixen quatre pilastres de formigó, treballades i texturades a la manera a què ens té habituat en Subirachs, en un impuls ascendent fins a determinar les quatre barres catalanes. Les mesures són: 16,30 m. d'alçada per 12 d'amplada. La ciutat de Cervera era molt sensible al fet que se li reconegués el fet històric ara monumentalitzat.

Un altra monument, aquest dedicat a Picasso, ja anunciat i sembla que realitzat però encara no emplaçat a l'indret previst a Barcelona, ha estat concebut pel pintor Tàpies. Per les referències que en tenim i per les fotografies que n'hem pogut veure, sembla que es tracta d'un collage d'objectes habituals i corrents reunits per l'artista amb intenció simbòlica i al·lusiva al concepte que Picasso tenia de l'art, concepte que en Tàpies ha reescrit en algun indret del collage i que diu: «No, la pintura no està feta per a decorar pisos, sinó que és una arma de guerra, ofensiva i defensiva, contra l'enemic» (declaració feta per Picasso als anys 40).

Aquest conjunt d'objectes muntat i estructurat per en Tàpies anirà recobert per una urna de vidre, determinant un cub de quatre metres de costat. Es tracta, doncs, d'una peça d'art que aconsegueix les característiques esmentades abans sobre el que és un monument: memoritzar, recordar i exaltar un fet, en aquest cas la trajectòria d'un gran artista, en Picasso.

Ens hem assabentat que hi ha algun altre monument a l'Estatut (al Parador de Vic, per a commemorar l'Estatut de Sau), però per les referències que en tenim ens sembla que ha estat concebut amb les idees més convencionals i planeres possibles, sense que pugui arribar, al nostre entendre, a assolir aquell valor artístic polèmic que creiem, a més a més, que ha d'assolir un monument fet per un poble que es vol jove, nou, emprenedor i creador no solament en els aspectes polítics i econòmics. L'art és consubstancial a tots els altres impulsos que determinen l'actitud d'un poble.

Voldríem acabar dient que creiem que de monuments n'hem de fer molts; que com més en tinguem més valuosa serà la nostra presència i que la història d'un poble i d'un estat es posa de manifest, a més a més que amb les forces econòmiques, amb les forces culturals, que el determinen i el configuren. Si no ho creguéssim així, passegem-nos per Roma, per París, etc., i ho verificarem.